

ОДРАЖАВАЊЕ ЕКОНОМСКИХ ПРОЦЕСА НА БИЛАНС ПРИВРЕДНОГ ПРЕДУЗЕЋА – БИЛАНСНЕ ПРОМЕНЕ

У току пословања предузећа обављају се разне појединачне операције које се називају „пословним **променама**“, „пословним **догађајима**“ и сл.

Пословне или економске промене се деле на **две групе**:

- 1) Пословне промене које тренутно не изазивају никакве промене ни на средствима ни на изворима средстава, ни на расходима ни на приходима предузећа.

Нпр: Закључивање уговора о куповини сировине, закључивање уговора о продаји производа, закључивање уговора о кредиту, акцептирање менице и сл.

- 2) Пословне промене које изазивају квантитативно или квалитативно мењање средстава и извора средстава, као и расхода и прихода предузећа. Обично настају после промене претходне врсте.

Нпр: Пријем материјала, испорука производа, плаћање добављачу, уплата од купца и сл.

У књиговодству се **евидентирају** само пословне промене **из друге групе**, јер се у књиговодству могу евидентирати само промене које утичу на промену средстава, извора средстава, прихода или расхода, које се могу изразити **у новцу**. Ове пословне промене постају и књиговодствене промене.

пословне промене ≠ књиговодствене промене

пословне промене		
- могу се вредносно исказати али не изазивају промене на рачунима биланса стања и биланса успеха	- изражавају се вредносно и изазивају промене на рачунима биланса стања и биланса успеха	- промене које проистичу из организације рада и технике књижења: отварање и затварање пословних књига, исправке грешака и сл.
књиговодствене промене		

Све књиговодствене промене могу се, са аспекта њиховог дејства на биланс стања, поделити у две групе:

1. Основне билансне промене (**еквивалентне**)
2. Билансне промене у вези појаве расхода и прихода (**нееквивалентне**) – учити из практикума

1) ОСНОВНЕ БИЛАНСНЕ ПРОМЕНЕ

Пословне промене које мењају средства и изворе средстава (пословне промене које су истовремено и књиговодствене) могу се груписати у четири основна типа билансних промена:

- А) прилив средстава (повећање збира биланса)
- Б) одлив средстава (смањење збира биланса)
- В) промене облика средстава (промена структуре активе)
- Г) промене облика извора средстава (промена структуре пасиве).

Пример:

Биланс 0 (по принципу ликвидности)

АКТИВА			ПАСИВА		
1)	Текући рачун	100.000	1)	Добављачи у земљи	420.000
2)	Производи у складишту	600.000	2)	Краткорочни кредити	1.800.000
3)	Материјал у складишту	40.000	3)	Дугорочни кредити	2.100.000
4)	Производња	210.000	4)	Капитал	1.680.000
5)	Земљиште	700.000			
6)	Грађевински објекти	1.600.000			
7)	Опрема	2.750.000			
Укупно:		6.000.000	Укупно:		6.000.000

- Статичко стање које даје биланс на тачно одређени дан, омогућује сагледавање стања средстава и извора средстава у **одређеном моменту**.
- Услед обављања пословне активности промене тог стања се континуелно дешавају и доводе до сталног мењања стања средстава и њихових извора, тј. **мењања биланса**.
- Због тога је **корисно** познавати нови биланс после сваке пословне промене. То није нимало једноставно јер су оне врло бројне, у пракси је немогуће, и не ради се.

После сваке од еквивалентних промена **збир активе и пасиве је једнак**. У наставку се, кроз четири сукцесивна биланса, илуструје утицај еквивалентних промена на биланс стања. При том се полази од почетног биланса стања (биланс 0).

А) Од добављача у земљи купљен је трактор у вредности од 490.000 динара.

Биланс „А“

АКТИВА			ПАСИВА		
1	Текући рачун	100.000	1	Добављачи у земљи	910.000
2	Готови производи	600.000	2	Краткорочни кредити	1.800.000
3	Материјал у складишту	40.000	3	Дугорочни кредити	2.100.000
4	Производња у току	210.000	4	Капитал	1.680.000
5	Земљиште	700.000			
6	Грађевински објекти	1.600.000			
7	Опрема	3.240.000			
Укупно:		6.490.000	Укупно:		6.490.000

Б) Исплаћена је рата краткорочног кредита у износу од 50.000 динара.

Биланс „Б“

АКТИВА			ПАСИВА		
1	Текући рачун	50.000	1	Добављачи у земљи	910.000
2	Готови производи	600.000	2	Краткорочни кредити	1.750.000
3	Материјал у складишту	40.000	3	Дугорочни кредити	2.100.000
4	Производња у току	210.000	4	Капитал	1.680.000
5	Земљиште	700.000			
6	Грађевински објекти	1.600.000			
7	Опрема	3.240.000			
Укупно:		6.440.000	Укупно:		6.440.000

В) Подигнуто 20.000 динара са текућег рачуна је за потребе готовинских исплата са благајне.

Биланс „В“

АКТИВА			ПАСИВА		
1	Текући рачун	30.000	1	Добављачи у земљи	910.000
2	Готови производи	600.000	2	Краткорочни кредити	1.750.000
3	Материјал у складишту	40.000	3	Дугорочни кредити	2.100.000
4	Производња у току	210.000	4	Капитал	1.680.000
5	Земљиште	700.000			
6	Грађевински објекти	1.600.000			
7	Опрема	3.240.000			
8	Благајна	20.000			
Укупно:		6.440.000	Укупно:		6.440.000

Г) У договору с банком, извршена је трансформација дела краткорочног кредита у износу од 500.000 динара у дугорочни кредит.

Биланс „Г“

АКТИВА			ПАСИВА		
1	Текући рачун	30.000	1	Добављачи у земљи	910.000
2	Готови производи	600.000	2	Краткорочни кредити	1.250.000
3	Материјал у складишту	40.000	3	Дугорочни кредити	2.600.000
4	Производња у току	210.000	4	Капитал	1.680.000
5	Земљиште	700.000			
6	Грађевински објекти	1.600.000			
7	Опрема	3.240.000			
8	Благајна	20.000			
Укупно:		6.440.000	Укупно:		6.440.000

2. БИЛАНСНЕ ПРОМЕНЕ У ВЕЗИ ПОЈАВЕ ПРИХОДА И РАСХОДА (НЕЕКВИВАЛЕНТНЕ)

Ове промене се одражавају и на позиције **биланса стања** и на позиције **биланса успеха**, односно утичу на финансијски **резултат предузећа**. Позиције активе и пасиве мењају се у **нееквивалентном (неједнаком) износу**. Равнотежа у оквиру појединих биланса се привремено нарушава (док се не упише финансијски резултат на мању страну), али равнотежа у оквиру укупног рачуноводства увек постоји, према следећој једначини:

$$\text{АКТИВА} + \text{РАСХОДИ} = \text{ПАСИВА} + \text{ПРИХОДИ}$$

Биланс стања и биланс успеха су међусобно повезани. **Резултат** који се утврди у билансу успеха (добит или губитак) представља једну од **позиција капитала** у билансу стања, с тим да губитак представља одбитну ставку. Настали расходи делују, дакле, у правцу смањења капитала, а настали приходи у правцу повећања капитала. Тај утицај се исказује по нето принципу, преко добити/губитка, као разлике између прихода и расхода. Цео биланс успеха практично представља **„рачун добитка / губитка“**, па се може рећи да у суштини постоји **само један биланс - биланс стања**.

Нееквивалентни пословни догађаји могу се сврстати у четири типичне групе:

- Д) Нееквивалентно повећање активе због настанка прихода;
- Ђ) Нееквивалентно смањење активе због настанка расхода;
- Е) Нееквивалентно повећање пасиве због настанка расхода;
- Ж) Нееквивалентно смањење пасиве због настанка прихода.

Примери:

Е) Инвентарисањем је утврђен вишак материјала у вредности од 5.000 динара.

Биланс стања "Д"

АКТИВА			ПАСИВА		
1	Текући рачун	30000	1	Добављачи у земљи	910000
2	Готови производи	600000	2	Краткорочни кредити	1250000
3	Материјал у складишту	45000	3	Дугорочни кредити	2600000
4	Производња у току	210000	4	Капитал	1680000
5	Земљиште	700000			
6	Грађевински објекти	1600000			
7	Опрема	3240000			
8	Благајна	20000			
УКУПНО:		6445000	УКУПНО:		6440000

РАСХОДИ

Биланс успеха "Д"

ПРИХОДИ

			1	Вишкови	5000
УКУПНО:		0	УКУПНО:		5000

Ђ) Плаћене су банкарске провизије са текућег рачуна у износу од 1.000 динара.

Биланс стања "Ђ"

АКТИВА			ПАСИВА		
1	Текући рачун	29000	1	Добављачи у земљи	910000
2	Готови производи	600000	2	Краткорочни кредити	1250000
3	Материјал у складишту	45000	3	Дугорочни кредити	2600000
4	Производња у току	210000	4	Капитал	1680000
5	Земљиште	700000			
6	Грађевински објекти	1600000			
7	Опрема	3240000			
8	Благајна	20,000			
УКУПНО:		6444000	УКУПНО:		6440000

РАСХОДИ

Биланс успеха "Ђ"

ПРИХОДИ

1	Трошкови провизије	1000		Вишкови	5000
УКУПНО:		1000	УКУПНО:		5000

Е) Услед неблагоприятног измирења обавеза по основу краткорочног кредита, банка је обрачунала затезну камату у износу од 16.000 динара.

Биланс стања "Е"

АКТИВА			ПАСИВА		
1	Текући рачун	29000	1	Добављачи у земљи	910000
2	Готови производи	600000	2	Краткорочни кредити	1266000
3	Материјал у складишту	45000	3	Дугорочни кредити	2600000
4	Производња у току	210000	4	Капитал	1680000
5	Земљиште	700000			
6	Грађевински објекти	1600000			
7	Опрема	3240000			
8	Благајна	20000			
УКУПНО:		6444000	УКУПНО:		6456000

РАСХОДИ		Биланс успеха "Е"		ПРИХОДИ	
1	Трошкови провизије	1000		Вишкови	5000
2	Расходи камата	16000			
УКУПНО:		17000	УКУПНО:		5000

Ж) Због испоруке материјала лошијег квалитета од уговореног добављач врши умањење обавезе плаћања у износу од 10.000 динара.

Биланс стања "Ж" (крајњи биланс)

АКТИВА			ПАСИВА		
1	Текући рачун	29000	1	Добављачи у земљи	900000
2	Готови производи	600000	2	Краткорочни кредити	1266000
3	Материјал у складишту	45000	3	Дугорочни кредити	2600000
4	Производња у току	210000	4	Капитал	1680000
5	Земљиште	700000			
6	Грађевински објекти	1600000			
7	Опрема	3240000			
8	Благајна	20000			
УКУПНО:		6444000	УКУПНО:		6446000

РАСХОДИ		Биланс успеха "Ж"		ПРИХОДИ	
1	Трошкови провизије	1000		Вишкови	5000
2	Расходи камата	16000		Остали приходи	10000
УКУПНО:		17000	УКУПНО:		15000

У пољопривредним предузећима се свакодневно дешава релативно **велики број пословних промена**. У таквим условима је, наравно, немогуће пратити промене на имовини предузећа сталним састављањем биланса. Пословне промене се континуирано евидентирају у пословним књигама, на одговарајућим књиговодственим рачунима. При том, на контима увек постоји стање средстава и њихових извора, али је оно **невидљиво до момента када се књиговодство заустави и искажу биланси**. Биланси се састављају периодично, у прописаним роковима (годишње), или у краћим временским периодима (по потреби).

Биланс стања (на **крају** обрачуноског периода).

АКТИВА			ПАСИВА		
1)	Благајна	20.000	1)	Добављачи у земљи	900.000
2)	Текући рачун	29.000	2)	Краткорочни кредити	1.266.000
3)	Производи у складишту	600.000	3)	Дугорочни кредити	2.600.000
4)	Материјал у складишту	45.000	4)	Капитал	1.678.000
5)	Производња	210.000			
6)	Земљиште	700.000			
7)	Грађевински објекти	1.600.000			
8)	Опрема	3.240.000			
Укупно:		6.444.000	Укупно:		6.444.000